

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
щодо питання наявності ознак афілійованості КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ з іноземною релігійною
організацією, діяльність якої в Україні заборонена

1. Підстави для здійснення дослідження щодо питання наявності ознак афілійованості КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена (далі — Дослідження):

Відповідно до наказу Міністерства культури України від 25 січня 2019 № 37 «Про затвердження релігієзнавчої експертизи щодо встановлення переліку релігійних організацій (об'єднань), які підпадають під дію норм частини сьомої та восьмої статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (далі — Закон № 987), було проведено релігієзнавчу експертизу.

Згідно з пунктом 1.3 цієї релігієзнавчої експертизи встановлено, що релігійне об'єднання Українська Православна Церква (далі — УПЦ) входить до складу Російської Православної Церкви (далі — РПЦ). На території України функціонують 53 єпархії УПЦ. Керівником УПЦ є Митрополит Київський і всієї України Онуфрій (Орест Володимирович Березовський).

Відповідно до інформації Міністерства культури України від 26 січня 2019 у Переліку релігійних організацій, яким необхідно внести зміни до статуту шляхом зазначення належності до релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України у державі, що законом визнана такою, яка здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину її території, у пункті першому зазначена Київська Митрополія Української Православної Церкви (код ЄДРПОУ 21510633) (далі — КМ УПЦ).

Рішенням Київського окружного адміністративного суду від 15 травня 2023 у справі № 640/4748/19, що набрало законної сили, повністю відмовлено у задоволенні адміністративного позову КМ УПЦ щодо визнання протиправними дій Міністерства культури України з проведення релігієзнавчої експертизи щодо встановлення зазначеного переліку. Суд також скасував заходи забезпечення позову, які були вжиті ухвалою Окружного адміністративного суду міста Києва від 22 квітня 2019. Суд першої інстанції дійшов висновку, що відповідач, приймаючи оскаржуваний наказ, проводячи релігієзнавчу експертизу й оприлюднюючи її результати, діяв у межах своїх повноважень, а висновки експертизи є обґрунтованими та правомірними.

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 3FAA9288358EC0030400000850F3600FF55E100

Підписант Войналович Віктор Анатолійович

Дійсний з 04.03.2025 0:00:00 по 03.03.2027 23:59:59

Керівництво

64 від 08.07.2025

Колегія Шостого апеляційного адміністративного суду у своєму рішенні від 02 листопада 2023 підтримала висновки суду першої інстанції щодо обґрунтованості та правомірності оспорюваної релігієзнавчої експертизи та її результатів. Крім того, суд визнав правомірним опублікований перелік релігійних організацій (об'єднань), до якого включено КМ УПЦ, які безпосередньо або як частина іншої релігійної організації (об'єднання) входять до структури (є частиною) релігійної організації, керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України у державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину її території.

Згідно з пунктом 2 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 01 грудня 2023 «Про окремі аспекти діяльності релігійних організацій в Україні і застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», введеного в дію Указом Президента України від 01 грудня 2022 № 820/2022 (далі — рішення РНБО), на Державну службу України з етнополітики та свободи совісті покладался обов'язок забезпечити у двомісячний строк проведення релігієзнавчої експертизи Статуту про управління Української Православної Церкви (далі — Статут про управління УПЦ) щодо наявності церковно-канонічного зв'язку з Московським патріархатом та, за необхідності, вжити передбачених законом заходів.

На виконання зазначеного рішення РНБО наказом Державної служби України з етнополітики та свободи совісті від 27 січня 2023 № Н-8/11 було затверджено Висновок релігієзнавчої експертизи Статуту про управління УПЦ щодо наявності церковно-канонічного зв'язку з Московським патріархатом (далі — Висновок). У Висновку зазначено, що прийняття нової редакції Статуту про управління УПЦ (від 27 травня 2022) та Постанови Собору УПЦ не призвели до розриву церковно-канонічного зв'язку УПЦ з РПЦ. Статус УПЦ як структурного підрозділу РПЦ, що має певні права самостійності, але не є автокефальною церквою, залишається незмінним. УПЦ має щодо РПЦ церковно-канонічний зв'язок частини з цілим. Відносини між УПЦ та РПЦ не є відносинами двох самостійних (автокефальних) церков.

Київський окружний адміністративний суд у своєму рішенні від 18 вересня 2024 року у справі № 320/26027/23, відмовляючи у задоволенні позовних вимог, зазначив, що позивач не навів аргументів, які б спростовували зміст Висновку, що може свідчити про його об'єктивність. Суд дійшов висновку, що позивач просив суд визнати нечинним Висновок на підставі формальних ознак, однак не висунув жодних зауважень щодо суті та змісту самої релігієзнавчої експертизи.

Беручи це до уваги, на основі частини шостої та сьомої статті 16, абзацу восьмого статті 30 Закону № 987, наказом Державної служби України з етнополітики та свободи совісті від 13 травня 2025 № Н-65/11 «Про визначення

кількісного, персонального складу дослідницької групи з проведення дослідження щодо питання наявності ознак афілійованості релігійної організації з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена» (далі — наказ № Н-65/11) було затверджено склад Дослідницької групи з проведення дослідження щодо питання наявності ознак афілійованості релігійної організації з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена (далі — Дослідницька група):

- Войналович В.А., перший заступник Голови, голова Дослідницької групи;
- Кочубей В.Ю., заступник начальника Відділу у справах релігії, секретар Дослідницької групи;
- Горшков В.В., начальник Відділу у справах релігії, член Дослідницької групи;
- Красій В.В., начальник Відділу юридичного забезпечення та правової аналітики, член Дослідницької групи;
- Хаустова М.Є., начальник Відділу адміністративних послуг, член Дослідницької групи.

Наказом Державної служби України з етнополітики та свободи совісті від 16 травня 2025 № Н-70/11 «Про проведення дослідження щодо питання наявності ознак афілійованості Київської митрополії Української Православної Церкви з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена», 20 травня 2025 було розпочато Дослідження.

2. Мета Дослідження: виявити наявність / відсутність ознак афілійованості керівного центру УПЦ — КМ УПЦ з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до статті 3 Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» (далі — Закон № 3894).

3. Дослідження:

У процесі здійснення Дослідження вивчено всі ознаки, передбачені пунктами першим — сьомим частини другої статті 5-1 Закону № 987. Виявлено ознаки, передбачені пунктами першим — четвертим цього Закону.

3.1 та 3.2. Наявність ознаки, передбаченої пунктом першим частини другої статті 5-1 Закону № 987, за якою релігійна організація визнається афілійованою внаслідок входження безпосередньо або як складової частини іншої релігійної організації до структури іноземної релігійної організації, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до Закону № 3894.

Дослідницька група розглядає Статут Київської Митрополії Української Православної Церкви (далі — Статут КМ УПЦ) (Додаток 1) та Статут про управління УПЦ (Додаток 2) як взаємодоповнюючі з огляду на таке.

Стаття 7 Закону № 987 визначає, що релігійними організаціями в Україні є релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій. Релігійні об'єднання представляються своїми центрами (управліннями). Таким чином КМ УПЦ в цьому Дослідженні розглядається як релігійна організація — юридична особа, яка діє від імені релігійного об'єднання — УПЦ, представляє його як в організаційних, так і в канонічних питаннях, здійснює керівництво релігійним об'єднанням УПЦ.

Відповідно до положень частини сьомої статті 14 Закону № 987, для реєстрації статуту (положення) релігійного центру (управління), що згідно з частиною другою статті 7 цього Закону представляє релігійні об'єднання, до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії, подається заява, засвідчена підписом уповноважених представників (уповноваженого представника) загальних зборів засновників (установчого з'їзду (конференції) засновників тощо), що утворюють таке релігійне об'єднання.

Представницькі та керівні функції КМ УПЦ щодо УПЦ підтверджуються також положеннями Статуту КМ УПЦ (пункти 1.1 та 3.1): «КМ УПЦ є центральним виконавчо-розпорядчим церковним органом (релігійним адміністративним центром) незалежної і самостійної в своєму устрої і управлінні Української Православної Церкви, що здійснює керівництво єпархіальними управліннями, парафіями, монастирями, духовними школами, братствами та іншими релігійними організаціями Української Православної Церкви». Відтак КМ УПЦ, яка діє від імені усього релігійного об'єднання УПЦ, забезпечує координацію та управління його діяльністю. Крім того, КМ УПЦ здійснює й зовнішню комунікацію від імені УПЦ: «Київська Митрополія... представляє... Українську Православну Церкву у стосунках з іншими Помісними Церквами, державними органами, громадськими об'єднаннями та іншими організаціями» (пункт 2.1 Статуту КМ УПЦ).

Відповідно до пункту другого Розділу I Статуту про управління УПЦ Митрополит Київський і всієї України (який водночас є Предстоятелем усієї УПЦ — пункт 2.1 Статуту КМ УПЦ) очолює три «найвищих органи церковної влади та управління УПЦ» — Собор УПЦ, Собор Єпископів УПЦ та Священний Синод УПЦ: «Найвищими органами церковної влади та управління Української Православної Церкви є Собор Української Православної Церкви, Собор Єпископів Української Православної Церкви та Священний Синод Української Православної Церкви на чолі з Митрополитом Київським і всієї України».

Отже, три найвищі органи влади УПЦ скликаються тією самою особою — Предстоятелем УПЦ Митрополитом Київським і всієї України — та діють під його головуванням. Митрополит Київський має повноваження з подання порядку денного на засідання Священного Синоду УПЦ (пункт п'ятнадцятий Розділу IV Статуту про управління УПЦ). Також його голос є вирішальним на Соборі Єпископів УПЦ при рівному розподілі голосів (пункт чотирнадцятий Розділу V Статуту про управління УПЦ).

Ураховуючи положення частини другої статті 7 та статті 13 Закону № 987 УПЦ як релігійне об'єднання не має статусу юридичної особи. Натомість КМ УПЦ є юридичною особою, користується правами і несе обов'язки як щодо самої себе, так і щодо цілого об'єднання — УПЦ як з огляду на Статут про управління УПЦ та Статут КМ УПЦ, так і відповідно до чинного законодавства.

Перше речення пункту першого Розділу I Статуту про управління УПЦ містить відсилку до засадничого документу — «Грамоти Олексія II, Божою милістю Патріарха Московського і всієї Русі Митрополиту Київському і всієї України Філарету» від 27 жовтня 1990 (далі — Грамота) (Додаток 3): «Українська Православна Церква є самостійною і незалежною у своєму управлінні та устрої відповідно до Грамоти Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II від 27 жовтня 1990 року».

Грамота є конституюючим елементом Статуту про управління УПЦ. Вона, своєю чергою, посилається на Рішення Архієрейського Собору РПЦ — Московського патріархату 25—27 жовтня 1990 року (далі — Рішення Архієрейського Собору РПЦ 1990 р.) (Додаток 4).

Грамота видана на основі діянь Архієрейського Собору РПЦ 1990 року (абзац перший); Грамотою встановлюється «незалежна і самостійна у своєму управлінні» Православна Українська Церква (абзац другий, частина перша); Православна Українська Церква буде керуватися «згідно Божественних і священних канонів і успадкованих від святих отців звичаїв Кафолічної Православної Церкви і визначень цього Архієрейського Собору» (абзац другий, частина друга); «Українська Православна Церква з'єднана через нашу Російську Православну Церкву з Єдиною Святою, Соборною і Апостольською Церквою» (абзац третій).

Відповідно до Грамоти УПЦ надано статус «незалежна і самостійна у своєму управлінні». Принциповим питанням є той обсяг прав, який вкладається Грамотою у визначення «незалежна і самостійна у своєму управлінні». Хоча правила Вселенських соборів нерозділеної церкви першого тисячоліття не містять категорій «автокефалія» і «автономія», ми зустрічаємо їх у церковних документах, якими визначається статус тієї чи іншої Помісної церкви. Зокрема, у томосах, які надавав Вселенський Патріарх Албанській (Додаток 5),

Болгарській (Додаток 6), Грузинській (Додаток 7), Польській (Додаток 8), Румунській (Додаток 9), Українській (Додаток 10) православним церквам, а також Церкві Чеських земель і Словаччини (Додаток 11), ідеться про те, що незалежність в управлінні цих церков означає автокефалію.

У томосах Румунській (1885 р.) та Польській (1924 р.) церквам поняття «незалежність» та «автокефалія» безпосередньо використовуються як синонімічні.

«Томос про визнання та прийняття Автокефалії Святої Православної Церкви Грузії, наданий Вселенським патріархом Димитрієм 25 січня 1990 року» визначає автокефальний статус у такий спосіб: церква «перебуває у єдності братніх православних церков і... буде називатися «Святою Автокефальною Православною Церквою всієї Грузії». Цим томосом Вселенський патріархат визнає незалежність Православної Церкви Грузії в такий спосіб: вона є «нашою духовною сестрою, котра володіє повноваженнями керувати і вести внутрішні справи самостійно та автокефально, у відповідності із правилами». У випадку ж із Польською Православною Церквою та Церквою Чеських земель і Словаччини Вселенський Патріарх зауважує, що він підносить ці Церкви зі статусу «автономної» до «автокефальної». Тобто позначає відмінність між автономною і автокефальною церквами, коли лише остання є повністю незалежною.

Щодо меж істинної самостійності (автокефалії), їх віднаходимо у «Синодальному Томосі Румунській Православній Церкві від 23 квітня 1885», наданому Вселенським патріархатом: «...щоб Румунська Православна Церква перебувала, вважалася і всіма була визнана незалежною та автокефальною, керованою власним Священним Синодом, під головуванням наявного в цей час преосвященнішого і високоповажного митрополита..., що не визнає в своєму власному внутрішньому управлінні ніякої іншої церковної влади, крім самого Глави Єдиної Святої, Вселенської і Апостольської Церкви, Боголюдини Спасителя, Який один тільки – головний, наріжний і вічний Архієрей і Архіпастир». Тобто автокефальною є Церква, керована власним керівним органом, очолювана предстоятелем, чиє предстоятельство визнається іншими єпископами, не є підпорядкованою і залежною від жодних інших церковних структур.

Наданий УПЦ Грамотою статус «незалежна і самостійна у своєму управлінні» оприявнює погано визначене коло прав, яке, однак, можна порівняти з правами, які РПЦ надавала своїм підлеглим структурним одиницям — Святій Автономній Японській Православній Церкві (далі — ЯПЦ), Латвійській Православній Церкві (далі — ЛПЦ) та Естонській Православній Церкві (далі — ЕПЦ).

За словами відомого російського церковного історика ігумена Іннокентія (Павлова), він отримав від голови Відділу зовнішніх церковних відносин РПЦ митрополита Кирила (Гундяєва) завдання написати текст Грамоти для УПЦ. Грамота мала містити згадку про незалежність і самостійність, але разом із тим повинна була згадати про зв'язок, згідно з яким УПЦ має входити у Вселенське православ'я через РПЦ. Водночас, текст не мав містити згадки про автокефалію. Як стверджує ігумен Інокентій, за зразок він узяв грамоту ЯПЦ 1970 року¹.

Разом із тим Дослідницька група відзначає, що Грамота не надавала УПЦ повноцінної автономії, якою була наділена ЯПЦ грамотою Олексія І (Сіманського) (Додаток 12). Це усвідомлював єпископат УПЦ, про що йтиметься нижче.

Схожий підхід до надання статусу самостійності можна побачити і в інших томосах, наданих РПЦ своїм структурним одиницям — ЛПЦ та ЕПЦ. Так, патріарх Олексій II надав документ про автономію Латвійської православної церкви від 22 грудня 1992 року (далі — грамота ЛПЦ) (Додаток 13). У ньому, зокрема, «благословляється бути віднині Латвійській Православній Церкві, згідно із затвердженням нами і Священним Синодом її Статуту, самостійною у справах церковно-адміністративних, церковно-господарських, церковно-просвітницьких і церковно-цивільних, залишаючись при цьому в канонічній юрисдикції Московського Патріархату». В грамоті ЛПЦ визначалося, що рішення Собору ЛПЦ, обрання її правлячого архієрея будуть затверджуватися Патріархом Московським. Грамота висловлює «уповання», що ЛПЦ буде керуватися... у згоді з визначеннями Помісних і Архієрейських Соборів і Священного Синоду Московського Патріархату, указами Патріарха Московського.

Документ Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II єпископу Талліннському і всієї Естонії Корнілію від 26 квітня 1993 року (далі — грамота ЕПЦ) (Додаток 14), подібно до грамоти ЛПЦ, визначає статус самостійності ЕПЦ, щоправда, з уточненням — «автономія». Однак аналогічно до ситуації з ЛПЦ, рішення Собору ЕПЦ, кандидатуру її обраного предстоятеля, як і в ЛПЦ, затверджує Патріарх Московський. За богослужінням у храмах має підноситися ім'я Патріарха Московського, від нього ж правлячий архіпастир ЕПЦ отримує святе миро. Патріарх Московський затверджує статут ЕПЦ.

Як видно із наведених прикладів, РПЦ надавала своїм юрисдикційним частинам умовну самостійність (або ж автономію) в управлінні, залишаючи за собою, однак, функції затвердження, схвалення, погодження, арбітражу діяльності таких Церков. Водночас вони не ставали суб'єктами православного

¹ Главред говорит. Отец Иннокентий Павлов. Последнее интервью [Електронний ресурс] // YouTube. — Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?time_continue=356&v=gDJ3P7E-pMY&embeds_referring_uri=https%3A%2F%2Fspzh.eu%2F&source_ve_path=Mjg2NjY. — Таймкод: 5:50.

диптиху. Їхні роль, місце та значення в розвитку та історії становлення світового православ'я мінімізувалася, а політична вага держав, на території яких існували такі Церкви, нівелювалася.

Зовсім інші документи видавалися РПЦ у разі визнання нею справжньої незалежності тієї чи іншої Церкви.

Коли з політичних причин РПЦ уневажнила автокефальний статус Польської православної церкви (далі — ППЦ), наданий їй Константинопольським Патріархом у 1924 році, і вирішила у 1948 році замінити Патріарший томос своїм документом, вона прямо називає статус, який вона дарує ППЦ, автокефальним: «Польська Церква отримує устрій, який вимагають канони для автокефалії» (Додаток 15).

Так само у 1951 році РПЦ надає Православній Церкві в Чехословаччині (сучасна назва — Чеських земель та Словаччини) акт про дарування незалежності, який вона прямо називає автокефалією (Додаток 16).

Особливо докладно і ретельно розписано обсяги незалежності в «Угоді про Автокефалію Православної Церкви в Америці» (далі — Угода) (Додатки 17.1 та 17.2), якою 31 березня 1970 року надавалася автокефалія Екзархатові РПЦ у Північній Америці.

Угода передбачає утворення Автокефальної Православної Церкви в Америці (далі — ПЦА) замість Екзархату РПЦ у Північній Америці, дає визначення автокефалії у розумінні РПЦ (під «автокефалією» мається на увазі, що ПЦА буде незалежною та самоврядною: (а) обиратиме свого главу та всіх своїх єпископів без схвалення та без права вето з боку будь-якої іншої церкви, організації чи особи; (б) керуватиметься власними статутами, прийнятими та періодично змінюваними її вищим законодавчим та виконавчим органом; (в) здійснюватиме свої відносини безпосередньо з усіма іншими автокефальними організаціями; (г) володітиме всіма правами, повноваженнями та привілеями, які зазвичай пов'язані з автокефалією згідно з канонічною традицією Східної Православної Церкви, включаючи право готувати святе миро. Крім того, Угода чітко окреслює межі юрисдикції ПЦА, визначає процедуру ратифікації Угоди, обумовлює наслідки її невиконання, передбачає порядок внесення до неї змін, безумовність дотримання Угоди сторонами тощо. Угода не містить положення про входження ПЦА у Вселенське православ'я через РПЦ.

На прикладі документів, якими РПЦ надавала автокефалію ППЦ, Чехословацькій Православній Церкві та, особливо, ПЦА, — з одного боку — та УПЦ, ЛПЦ, ЕПЦ — з іншого — очевидно, що РПЦ чітко диференціює статуси цих Церков — як повністю незалежних (автокефальних), так і з певним ступенем автономії, який (ступінь) визначається внутрішніми документами РПЦ.

Відтак посилення на «самостійність і незалежність в управлінні» відповідно до Грамоти, яке міститься у Статуті про управління УПЦ, встановлює залежність УПЦ та її керівного органу — КМ УПЦ — від РПЦ.

Та обставина, що Статут про управління УПЦ, прийнятий 27 травня 2022 року, посилається на Грамоту як підставовий документ існування УПЦ в її нинішньому статусі, вимагає звернутися до Рішень Архієрейського Собору РПЦ 1990 р., якими, згідно з Грамотою, має управлятися УПЦ. У них зазначається, що:

«Предстоятель УПЦ обирається українським єпископатом і благословляється Святішим Патріархом Московським і всієї Русі» (пункт 3);

«Митрополит Київський і всієї України, як Предстоятель УПЦ, є постійним членом Священного Синоду Російської Православної Церкви» (пункт 8).

Таким чином:

акт поставлення предстоятеля УПЦ є несамостійним — його повинен благословити Московський патріарх РПЦ;

входження на постійній основі предстоятеля УПЦ до одного з керівних органів РПЦ є обов'язковим.

Отже, Рішення Архієрейського Собору РПЦ 1990 р. підтверджують адміністративну залежність УПЦ від РПЦ.

Від дати прийняття Рішень Архієрейського Собору РПЦ 1990 р. і до 2022 року УПЦ здійснила низку кроків, спрямованих на наповнення поняття «незалежність і самостійність в управлінні» більш конкретним змістом. Це були прагнення як розширення прав у складі РПЦ, аж до намагання отримати повноцінний автокефальний статус, так і свідомого звуження обсягів незалежності УПЦ в рамках РПЦ.

Так, у «Визначенні Собору УПЦ з питання повної самостійності Української Православної Церкви 1-3 листопада 1991» (Додаток 18) Собор УПЦ ухвалив, що «релігійна обстановка, що складається в Україні в умовах проголошення незалежності української держави, вимагає від УПЦ нового статусу. Собор вважає, що таким статусом має бути повна самостійність і незалежність, тобто автокефалія».

Визначення Собору УПЦ 1-3 листопада 1991 р. було відхилено кіріархальною церквою; скликаний 27 травня 1992 р. на вимогу Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II Архієрейський Собор УПЦ у м. Харків змістив обраного довічно Предстоятеля УПЦ з його посади, позбавив усіх ступенів священства, заборонив його у служінні та визнав помилковим обраний Собором УПЦ 1-3 листопада 1991 р. курс (Додаток 19). Офіційна відмова від курсу на автокефалію УПЦ була закріплена у рішеннях Архієрейського Собору УПЦ 15 грудня 1996 року.

Треба відзначити, що священноначалля УПЦ усвідомлювало той статус, який має їхня церква у складі РПЦ. Так, у «Заяві єпископату Української Православної Церкви щодо шляхів подолання розколу в українському православ'ї» від 22 листопада 2000 (далі — Заява УПЦ 2000 р.) (Додаток 20) зазначалося, що УПЦ не має «офіційного визнання автономності з боку інших Церков» і «буде продовжувати роботу щодо отримання Нею канонічного статусу автономної Церкви».

Статут про управління УПЦ, ухвалений Архієрейським Собором УПЦ 21 грудня 2007 року (далі — Статут про управління УПЦ 2007 р.) (Додаток 21), оприявнював статус УПЦ як складової РПЦ: «УПЦ з'єднана з Помісними Православними Церквами через Руську Православну Церкву» та «УПЦ... є самокерованою частиною Руської Православної Церкви» (пункти 3 та 5 Розділу I Статуту про управління УПЦ 2007 р.).

Упродовж 29 листопада — 2 грудня 2017 року в Москві проходив Архієрейський Собор РПЦ (Додаток 22), в якому взяв участь український єпископат на чолі з Митрополитом Київським і всієї України Онуфрієм. У своїй доповіді (Додаток 23) митрополит послався на «певні суспільно-політичні сили, які вчиняють спроби дискредитувати Українську Православну Церкву в очах українського суспільства, спекулюючи її... «несамостійним» статусом... Тому сьогодні, аби уникнути подальших спекуляцій, спрямованих на підірив авторитету Української Православної Церкви в очах мільйонів українців, є необхідним наголосити на особливому статусі Української Православної Церкви, виокремивши його в Статуті Російської Православної Церкви».

Так, за пропозицією та з ініціативи Митрополита Київського і всієї України Онуфрія до Статуту РПЦ додавалася Глава Х «Українська Православна Церква» (далі — Глава Х Статуту РПЦ) (Додаток 24). Він же сформулював і її нові положення:

1) Українській Православній Церкві надано незалежність та самостійність в її управлінні згідно з визначенням Архієрейського Собору Російської Православної Церкви, що відбувся 25-27 жовтня 1990 року.

2) Українська Православна Церква є незалежною і самостійною у своєму управлінні з правами широкої автономії.

3) У своєму житті та діяльності Українська Православна Церква керується визначенням Архієрейського Собору Російської Православної Церкви про Українську Православну Церкву 1990 року, Грамотою Патріарха Московського і всієї Русі 1990 та Статутом про управління Української Православної Церкви.

Між тим, Глава Х Статуту РПЦ не зменшувала, а збільшувала залежність УПЦ від РПЦ (див. пункт 4.3 Дослідження).

27 травня 2022 року в умовах повномасштабного російського військового вторгнення, яке супроводжувалося великими втратами серед мирного

населення, знищенням цивільної інфраструктури, руйнуванням культових споруд, в тому числі УПЦ, загибеллю священнослужителів різних конфесій, Помісний Собор УПЦ ухвалив зміни до Статуту про управління УПЦ, в якому залишилася лише одна згадка про зв'язок з РПЦ — посилення на Грамоту. Ці зміни були помітним кроком до незалежності УПЦ від РПЦ, але не означали виходу першої зі складу останньої.

Передовсім, Статут про управління УПЦ зберіг конституююче положення, згідно з яким «Українська Православна Церква є самостійною і незалежною у своєму управлінні та устрої відповідно до Грамоти Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II від 27 жовтня 1990 року» і яке закріплює УПЦ як складову РПЦ (див. вище).

Дослідницька група звертає також увагу на низку подій, які свідчать про збереження підпорядкованості УПЦ РПЦ.

Так, 07 червня 2022 року Джанкойська, Сімферопольська та Феодосійська єпархії рішенням Священного Синоду РПЦ (журнал № 59 Синоду РПЦ) (Додаток 25) були прийняті у «безпосереднє канонічне та адміністративне підпорядкування Патріарху Московському та всієї Русі та Священному Синоду Російської Православної Церкви».

13 жовтня 2022 року на засіданні Священного Синоду РПЦ було розглянуто питання про статус Ровеньківської єпархії (журнал № 95) (Додаток 26). За результатами розгляду члени Священного Синоду постановили у відповідь на звернення архієпископа Ровеньківського і Свердловського Аркадія, «виходячи з потреби збереження дієвого канонічного і адміністративного зв'язку з центральною церковною владою» прийняти Ровеньківську єпархію в безпосереднє канонічне і адміністративне підпорядкування Патріарху Московському і Священному Синоду РПЦ.

16 травня 2023 року Священний Синод РПЦ на своєму засіданні (журнал № 30) (Додаток 27) «у відповідь на звернення духовенства Бердянської єпархії» та у зв'язку із «фактичним полишенням митрополитом Бердянським і Приморським Єфремом своєї кафедри й відсутністю можливості для безперешкодного врегулювання становища Бердянської єпархії Синодом УПЦ» постановив прийняти Бердянську єпархію у безпосереднє канонічне та адміністративне підпорядкування Патріарху Московському і Священному Синоду РПЦ з подальшим винесенням цього рішення на розгляд Архієрейського Собору. Однак найвищі органи церковної влади та управління УПЦ, а також Митрополит Київський УПЦ у жодний спосіб не відреагували на зміну структури своєї церкви.

Крім того, окремі особи зі складу чинних правлячих архієреїв УПЦ (Додаток 28) засідають у складі Священного Синоду РПЦ як його тимчасові члени (митрополит Новокаховський і Генічеський Філарет) (Додаток 29), у

статусі духовних осіб беруть участь у публічних заходах на підтримку агресивної загарбницької політики Російської Федерації проти України (митрополит Луганський і Алчевський УПЦ Пантелеїмон) (Додаток 30) та до 16-ї річниці інтронізації Патріарха Кирила (митрополит Луганський і Алчевський УПЦ Пантелеїмон, митрополит Горлівський і Слов'янський Митрофан) (Додаток 31).

Невідповідність дій керівництва РПЦ по відношенню до УПЦ, яка задекларувала відсутність свого адміністративного підпорядкування Московському патріархатові, усвідомлюється частиною ієрархів УПЦ. Так, 31 жовтня 2024 року група із 33 архієреїв УПЦ засудила дії Священного Синоду РПЦ щодо звільнення митрополита Донецького і Маріупольського Іларіона від управління Донецькою єпархією УПЦ та поставлення на його місце іншої особи. В опублікованій «Заяві архієреїв Української Православної Церкви щодо дій Синоду Руської Православної Церкви стосовно єпархій УПЦ, що розташовані на тимчасово окупованих територіях України» (Додаток 32), визнається, що «раніше подібним чином були звільнені архієреї інших єпархій УПЦ на територіях, тимчасово окупованих Росією... Ми, архієреї УПЦ, рішуче засуджуємо це рішення, яке є антиканонічним, оскільки церковне право регламентує канонічні відносини між Православними Церквами». Однак переважна більшість архієрейського корпусу УПЦ не підтримала заяву 33-х ієрархів; дії РПЦ у цьому, так само, як і в попередніх подібних випадках, не зустріли реакції з боку найвищих органів церковної влади та управління УПЦ.

Разом із тим реакція відносно зміни юрисдикційної належності парафій з УПЦ до ПЦУ незмінно зустрічає цілком визначену негативну реакцію в УПЦ і заборону священнослужителів у служінні (Додатки 33 — 35).

В офіційних документах, на офіційних вебсторінках УПЦ та КМ УПЦ чи каналах відеохостингів УПЦ та КМ УПЦ Дослідницькій групі не вдалося віднайти заперечень дій РПЦ, які суперечать рішенням, прийнятим Постановою Собору УПЦ від 27 травня 2022 року.

Водночас Дослідницькій групі відомі неодноразові акції ініціативних груп із числа віруючих та кліру УПЦ, спрямовані на повне унезалежнення УПЦ від РПЦ. Так, у 2022 — 2024 роках було оприлюднено низку звернень до Митрополита Київського і всієї України Онуфрія із закликом розірвати будь-які зв'язки, зокрема духовно-канонічні, з Московською патріархією та патріархом Кирилом, проголосити канонічну автокефалію УПЦ (Додаток 36), скликати Собор УПЦ для остаточного розриву з РПЦ (Додаток 37), дати відповіді на актуальні питання щодо статусу УПЦ². Усі ці звернення залишилися без розгляду з боку найвищих органів церковної влади та управління УПЦ.

2 Звернення духовенства та вірян УПЦ до Священного Синоду та Єпископату УПЦ [Електронний ресурс] // YouTube. — Режим доступу:

Таким чином, Дослідницька група вбачає ознаки входження КМ УПЦ в РПЦ у тому, що:

статус «незалежності і самостійності в управлінні», наданий РПЦ УПЦ, не означав повної незалежності УПЦ у тому сенсі, який надається автокефальним церквам з боку кіріархальної Церкви;

конститууючий елемент Статуту про управління УПЦ — Грамота — встановлює входження УПЦ до Вселенського православ'я «через Російську Православну Церкву» (у випадках, коли РПЦ надавала своїм частинам повну незалежність, тобто автокефалію, згадка про таке входження була відсутньою);

керівні органи УПЦ відхилили звернення щодо унезалежнення УПЦ від РПЦ;

Дослідницькою групою не виявлено документів Соборів УПЦ, Соборів Єпископів УПЦ, Священного Синоду УПЦ, які би свідчили про вихід УПЦ зі складу РПЦ.

Щодо виявлення ознаки, передбаченої пунктом другим частини другої статті 5-1 Закону № 987, за якою релігійна організація визнається афілійованою, в разі якщо в офіційних документах та/або рішеннях органів управління, та/або у статуті (положенні), та/або у документах, передбачених статутом (положенням) релігійної організації, що діє в Україні, наявні ознаки входження до структури відповідної іноземної релігійної організації, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до статті 3 Закону України Закону № 3894, та/або релігійної організації, яка є афілійованою із зазначеною іноземною релігійною організацією, Дослідницька група зазначає таке.

Оскільки входження однієї організації до структури іншої визначається на підставі наявності в документах відповідних ознак, відтак передбачені Законом № 987 ознаки перша та друга розглядаються в сукупності. Крім того, ширше поняття — входження КМ УПЦ як складова частина УПЦ до структури забороненої РПЦ — охоплює вужче поняття — наявність у документах КМ УПЦ та УПЦ таких ознак входження. Друга ознака афілійованості є логічно включеною в першу.

Отже, релігійна організація КМ УПЦ є афілійованою з РПЦ за першою та другою ознаками.

3.3. Наявність ознаки, передбаченої пунктом третім частини другої статті 5-1 Закону № 987, за якою релігійна організація визнається афілійованою в разі якщо в офіційних документах та/або рішеннях органів управління, та/або у статуті (положенні) іноземної релігійної організації, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до статті 3 Закону № 3894, наявні ознаки щодо

входження до її структури релігійної організації, що діє в Україні, або положення щодо права прийняття статутними органами управління зазначеної іноземної релігійної організації рішень з канонічних і організаційних питань, які є зобов'язальними для релігійної організації, що діє в Україні.

Відповідно до відомостей, що містяться у Главі Х Статуту РПЦ, слід зазначити таке. Главу Х Статуту РПЦ цілком присвячено УПЦ. Ураховуючи, що КМ УПЦ є однією із установ УПЦ (пункт п'ятий Розділу І Статуту про управління УПЦ), а також у якості юридичної особи здійснює адміністративні та представницькі функції УПЦ від її імені, а Митрополит Київський і всієї України діє як від імені керівника релігійного об'єднання УПЦ, так і від імені керівника КМ УПЦ у відповідності до внутрішніх настанов релігійного об'єднання УПЦ, відтак положення Глави Х Статуту РПЦ щодо норм та правил діяльності УПЦ безпосередньо стосуються й самої релігійної організації КМ УПЦ та її керівника.

Відповідно до Глави Х Статуту РПЦ положення, зокрема, пунктів другого-третього, шостого, восьмого-тринадцятого є обов'язковими для виконання як УПЦ, так її Предстоятелем і Митрополитом Київським УПЦ, а саме:

як Предстоятель УПЦ, так і КМ УПЦ у своєму житті та діяльності керуються «Визначенням Архієрейського Собору Руської Православної Церкви 25-27 жовтня 1990 «Про Українську Православну Церкву», а також Грамотою Патріарха Московського і всієї Русі 1990 року»;

статут релігійного об'єднання УПЦ затверджується і схвалюється Патріархом Московським і всієї Русі;

ім'я Патріарха Московського і всієї Русі поминається в усіх храмах УПЦ;

рішення про утворення та скасування єпархій у складі УПЦ, визначення їхніх територіальних кордонів затверджуються Архієрейським Собором РПЦ;

архієреї УПЦ є членами Помісного і Архієрейського Соборів РПЦ і беруть участь у їх роботі, а також — у засіданнях Священного Синоду РПЦ;

рішення Помісного і Архієрейського Соборів РПЦ є обов'язковими для УПЦ;

рішення Священного Синоду РПЦ діють в УПЦ з урахуванням особливостей, визначених самостійним характером її управління;

суд Архієрейського Собору РПЦ є церковним судом вищої інстанції для УПЦ;

УПЦ отримує святе миро від Патріарха Московського і всієї Русі.

Водночас Дослідницька група не виявила в офіційних документах, на офіційних вебсторінках УПЦ та КМ УПЦ, а також у рішеннях її керівних органів положень про те, що приписи Глави Х Статуту РПЦ втратили чинність для УПЦ.

Таким чином, у Главі X Статуту РПЦ наявні ознаки щодо права прийняття статутними органами управління РПЦ рішень з канонічних і організаційних питань, які є зобов'язальними для КМ УПЦ як однієї з установ УПЦ. **Отже, релігійна організація КМ УПЦ є афілійованою з РПЦ за третьою ознакою.**

3.4. Наявність ознаки, передбаченої пунктом четвертим частини другої статті 5-1 Закону № 987, за якою релігійна організація визнається афілійованою в разі якщо офіційними документами та/або рішеннями органів управління, та/або статутом (положенням) іноземної релігійної організації, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до статті 3 Закону № 3894, передбачено обов'язкове входження керівників та/або повноважних представників релігійної організації, що діє в Україні, до статутних органів управління зазначеної іноземної релігійної організації.

Пунктом дев'ятим Глави X Статуту РПЦ передбачено, що архієреї УПЦ є членами Помісного і Архієрейського Соборів РПЦ і беруть участь у їх роботі, а також — у засіданнях Священного Синоду РПЦ.

На офіційному вебсайті РПЦ (Додаток 38) Митрополита Київського і всієї України віднесено до складу єпископату УПЦ у складі єпископату та діячів РПЦ. Відповідно у разі скликання Патріархом Московським і всієї Русі Помісного чи Архієрейського Соборів РПЦ керівник КМ УПЦ зобов'язаний взяти у ньому участь.

Крім того, пунктом четвертим Статуту РПЦ. Глава V. «Священний Синод» (далі — Глава V Статуту РПЦ) (Додаток 39) визначено, що одним із постійних членів Священного Синоду РПЦ є по кафедрі Митрополит Київський і всієї України.

Як зазначалося раніше, Митрополит Київський і всієї України є не лише керівником КМ УПЦ, а Предстоятелем (очільником) усього релігійного об'єднання УПЦ.

Наведені у Главах V та X Статуту РПЦ відомості безпосередньо свідчать про обов'язкове входження керівника КМ УПЦ до статутних органів управління РПЦ. **Отже, релігійна організація КМ УПЦ є афілійованою з РПЦ за четвертою ознакою.**

ВИЯВЛЕНІ ОЗНАКИ АФІЛІЙОВАНOSTI

За результатами Дослідження Дослідницька група виявила такі ознаки входження КМ УПЦ в РПЦ:

1. Обсяг прав «незалежності і самостійності в управлінні», наданий РПЦ УПЦ, не означає повної незалежності УПЦ у тому сенсі, який надається

автокефальним церквам кіріархальною Церквою, та, як свідчить розвиток взаємовідносин між РПЦ та УПЦ, може самовільно зменшуватися з боку РПЦ;

конститууючий елемент Статуту про управління УПЦ — Грамота — встановлює входження УПЦ до Вселенського православ'я «через Російську Православну Церкву»;

Дослідницькою групою не виявлено документів Соборів УПЦ, Соборів Єпископів УПЦ, Священного Синоду УПЦ, які би свідчили про вихід УПЦ зі складу РПЦ.

Таким чином, КМ УПЦ як центральний виконавчо-розпорядчий церковний орган (релігійний адміністративний центр) УПЦ, що здійснює керівництво єпархіальними управліннями, парафіями, монастирями, духовними школами, братствами та іншими релігійними організаціями УПЦ, входить до структури РПЦ, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до Закону № 3894.

2. У статуті КМ УПЦ та у документах, передбачених статутом КМ УПЦ, а саме — у Статуті про управління УПЦ — наявні ознаки входження до структури РПЦ.

3. Відповідно до відомостей, що містяться у Главі Х Статуту РПЦ, її положення щодо норм та правил діяльності УПЦ безпосередньо стосуються КМ УПЦ та її керівника. Водночас Дослідницька група не виявила в офіційних документах УПЦ та КМ УПЦ, а також у рішеннях їх керівних органів положень про те, що приписи Глави Х Статуту РПЦ втратили чинність для УПЦ, а також КМ УПЦ.

Таким чином, наявні у Главі Х Статуту РПЦ ознаки щодо права прийняття статутними органами управління РПЦ рішень з канонічних і організаційних питань є зобов'язальними для КМ УПЦ як однієї з установ УПЦ.

4. Статутом РПЦ передбачено, що архієреї УПЦ є членами Помісного і Архієрейського Соборів РПЦ, беруть участь у їх роботі, а також — у засіданнях Священного Синоду РПЦ. Крім того, визначено, що Митрополит Київський і всієї України є одним із постійних членів Священного Синоду РПЦ. Наведені у Статуті РПЦ відомості безпосередньо свідчать про обов'язкове входження керівника КМ УПЦ до статутних органів управління РПЦ.

Отже, релігійна організація Київська Митрополія Української Православної Церкви (код ЄДРПОУ 21510633) є афілійованою з РПЦ, за ознаками, передбаченими пунктами першим — четвертим частини другої статті 5-1 Закону № 987:

1) КИЇВСЬКА МИТРОПОЛІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ як складова частина Української православної церкви входить до структури (є частиною) Російської православної церкви, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій»;

2) у статуті та у документах, передбачених статутом КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ, наявні ознаки входження до структури Української православної церкви, яка є афілійованою із Російською православною церквою;

3) у рішеннях Архієрейського Собору, Священного Синоду Російської православної церкви та у статуті Російської православної церкви, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до статті 3 Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій», наявні положення щодо права прийняття статутними органами управління Російської православної церкви рішень з канонічних і організаційних питань, які є зобов'язальними для КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ;

4) рішеннями Архієрейського Собору Російської православної церкви та статутом Російської православної церкви, діяльність якої в Україні заборонена відповідно до статті 3 Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій», передбачено обов'язкове входження керівників КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ до статутних органів управління Російської православної церкви.

Використані джерела:

1. Статут Київської Митрополії Української Православної Церкви;
2. Статут про управління Української Православної Церкви;
3. Грамота Олексія II, Божою милістю Патріарха Московського і всієї Русі Митрополиту Київському і всієї України Філарету від 27.10.1990 р.;
4. Рішення Архієрейського Собору РПЦ — Московського патріархату 25—27 жовтня 1990 року [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/525408.html>;
5. Патріарший і синодальний Томос про благословення автокефалії Албанської Православної Церкви від 12 квітня 1937 р. [Електронний ресурс] // orthodoxalbania. — Режим доступу: <https://orthodoxalbania.org/2020/2022/04/12/tomosi-patriarkal-dhe-sinodik-per-bekimin-e-autoqefalise-se-kishes-orthodhokse-ne-shqiperi/>;
6. Томос Веніаміна, Божою милістю Архієпископа Константинополя, Нового Риму і Вселенського Патріарха Православній Автокефальній Церкві в Болгарії, 22 лютого 1945 р. [Електронний ресурс] // bg-patriarshia. — Режим доступу: <https://bg-patriarshia.bg/schism-1945>;
7. Томос про визнання та прийняття Автокефалії Святої Православної Церкви Грузії, наданий Вселенським патріархом Димитрієм 25 січня 1990 р.

[Електронний ресурс] // orthodoxsynaxis. — Режим доступу: <https://orthodoxsynaxis.org/2018/12/31/the-case-of-georgian-autocephaly/>;

8. Патріарший і Синодально-канонічний Томос Вселенської Константинопольської Патріархії від 13 листопада 1924 року про визнання Православної Церкви в Польщі Церквою Автокефальною [Електронний ресурс] // risu. — Режим доступу: https://risu.ua/patriarshij-i-sinodalno-kanonichnij-tomos-vselenskoyi-konstantinopolskoyi-patriyarhiyi-vid-13-listopada-1924-roku-pro-viznannya-pravoslavnoyi-cerkvi-v-polshchi-cerkvoyu-avtokefalnou_n138173;

9. Синодальний Томос Румунській Православній Церкві від 23 квітня 1885 р. [Електронний ресурс] // societateamuzicala. — Режим доступу: <https://www.societateamuzicala.ro/societateateologica/tomosul-autocefaliei-bisericii-ortodoxe-romane>;

10. Патріарший і Синодальний Томос надання автокефального церковного устрою Православній Церкві в Україні [Електронний ресурс] // romisna. — Режим доступу: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/patriarshyj-i-synodalnyj-tomos-nadannya-avtokefalnogo-tserkovnogo-ustroyu-pravoslavnij-tserkvi-v-ukrayini/>;

11. Константинопольський Томос про визнання автокефалії 27 серпня 1998 р. — Патріарший і синодальний Томос про благословення автокефалії Святій Православній Церкві в Чеських землях та Словаччині // Додаток 11.1 [Електронний ресурс] // sul-zeme. — Режим доступу: <https://sul-zeme.cz/12-ruzne/8-konstantinopolsky-tomos-z-roku-1998> чеськ. та Додаток 11.2 [Електронний ресурс] // diak-kuraev. — Режим доступу: <https://diak-kuraev.livejournal.com/1087491.html> рос.);

12. Томос Олексія, милістю Божою Патріарха Московського і всієї Русі Японській Православній Церкві, 10 квітня 1970 р. [Електронний ресурс] // slovar. — Режим доступу: <https://slovar.cc/rel/drevo/2306449.html>;

13. Томос про автономію Латвійської православної церкви від 22 грудня 1992 року [Електронний ресурс] // drevo-info. — Режим доступу: <https://drevo-info.ru/articles/13682139.html#1>;

14. Томос Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II єпископу Талліннському і всієї Естонії Корнілію від 26 квітня 1993 р. [Електронний ресурс] // azbyka. — Режим доступу: https://azbyka.ru/otechnik/Istoriya_Tserkvi/pravoslavie-v-estonii-tom-2/76#note108_return;

15. Акт про возз'єднання Польської православної церкви з Російською православною церквою та дарування їй автокефалії, 22 червня 1948 р. [Електронний ресурс] // illyabey. — Режим доступу: <https://illyabey.livejournal.com/399046.html>;

16. Акт про дарування автокефалії Православної Церкви в Чехословаччині від 23 листопада 1951 р. [Електронний ресурс] // pravoslavie. — Режим доступу: <https://www.pravoslavie.ru/orthodoxchurches/39903.htm>;

17. Угода про Автокефалію Православної Церкви в Америці (Додаток 17.1 англ. та Додаток 17.2 укр.) [Електронний ресурс] // oca. — Режим доступу: <https://www.oca.org/history-archives/autocephaly-agreement>;

18. Визначення Собору УПЦ з питання повної самостійності Української Православної Церкви 1-3 листопада 1991 [Електронний ресурс] // churchby. — Режим доступу: <https://churchby.info/rus/127/3/>;

19. Послання Священного Синоду до єпископату, духовенства, чернецтва та мирян з нагоди 25-ої річниці Харківського Архієрейського Собору української православної церкви [Електронний ресурс] // eparchia. — Режим доступу: <https://www.eparchia.kharkov.ua/viewdoc/448>;

20. Заява єпископату Української Православної Церкви щодо шляхів подолання розколу в українському Православ'ї. — 22 листопада 2000 року;

21. Статут про управління УПЦ в редакції від 2007 року;

22. Матеріали Архієрейського Собору РПЦ 29 листопада - 2 грудня 2017 року [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <https://www.patriarchia.ru/db/text/5072656.html>;

23. Доповідь митрополита Київського і всієї України Онуфрія на Архієрейському Соборі Російської Православної Церкви (29 листопада-2 грудня 2017 року) [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <https://www.patriarchia.ru/db/text/5074040.html>;

24. Статут РПЦ. Глава Х. «Про Українську Православну Церкву» [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/5082273.html>;

25. Рішення Священного Синоду РПЦ від 07 червня 2022 року (журнал № 59) [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/5934527.html>;

26. Рішення Священного Синоду РПЦ від 13 жовтня 2022 року (журнал № 95) [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <https://www.patriarchia.ru/db/text/5966901.html>;

27. Рішення Священного Синоду РПЦ 16 травня 2023 року (журнал № 30) [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <https://www.patriarchia.ru/db/text/6027150.html>

28. Склад чинних правлячих архієреїв УПЦ [Електронний ресурс] // church. — Режим доступу: <https://church.ua/pravyashhie-arxierei/>;

29. Заседание Священного Синода Русской Православной Церкви 20 марта 2025 года [Електронний ресурс] // foto.patriarchia. — Режим доступу:

<https://foto.patriarchia.ru/news/zasedanie-svyashchennogo-sinoda-russkoy-pravoslavnoy-tserkvi-2025-03-20/>;

30. Митрополит Луганський УПЦ та настоятель чоловічого монастиря з Мелітополя взяли участь у проголошенні незаконної анексії [Електронний ресурс] // lb. — Режим доступу: https://lb.ua/society/2022/09/30/531123_mitropolit_luganskiy_upts.html;

31. В шестнадцяту годовщину интронизации Святейшего Патриарха Кирилла в Храме Христа Спасителя совершена Божественная литургия [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <https://www.patriarchia.ru/db/text/6196009.html>;

32. Заява архієреїв Української Православної Церкви щодо дій Синоду Руської Православної Церкви стосовно єпархій УПЦ, що розташовані на тимчасово окупованих територіях України [Електронний ресурс] // facebook. — Режим доступу: <https://www.facebook.com/arh.iona/posts/pfbid035rNFhCJqS5XVUWwZbxbADyQ157JyQUM5KMfZGXeLwGSgg4ADoDzvsChbB8rLZV3yl>;

33. Колишнього клірика УПЦ, який перейшов до ПЦУ, заборонено у служінні [Електронний ресурс] // raskolamnet. — Режим доступу: <https://raskolamnet.info/ua/79178-kolyshnogo-kliryka-upcz-yakyj-perejshov-do-pczu-zaboroneno-u-sluzhinni/>;

34. В ПЦУ не визнають заборону в служінні священнику, який першим у Рівному вийшов з УПЦ МП [Електронний ресурс] // suspilne. — Режим доступу: <https://suspilne.media/rivne/508685-v-pcu-ne-viznaut-zaboronu-v-sluzinni-svasenniku-akij-persim-u-rivnomu-vijsov-z-upc-mp/>;

35. Заборонено у служінні клірика Кременчуцької єпархії УПЦ [Електронний ресурс] // raskolamnet. — Режим доступу: <https://raskolamnet.info/ua/63676-zaboroneno-u-sluzhinni-klirika-kremenchuckoi-eparhii-upc/>;

36. ФБ-сторінка Сергія Шумила. — Текст листа до Предстоятеля УПЦ митрополита Онуфрія від 9 квітня 2022 р. [Електронний ресурс] // facebook. — Режим доступу: <https://www.facebook.com/100003270304592/posts/5134552183330408/?rdid=ojOHiEuj6uJID2hB>;

37. ФБ-сторінка «Голос духовенства Української Православної Церкви». — Відкритий лист священників УПЦ до Блаженнішого Митрополита Онуфрія від 23.07.2023 [Електронний ресурс] // facebook. — Режим доступу: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02PA3fQL5devp5MWQ4DqxsxBo68xyaTnwrhF63ZeV15AqzfAt3wtWP7AEmkAPse9T7l&id=100083228414144&_rdr;

38. Сторінка офіційного вебсайту РПЦ з біографіями її архієреїв [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/persons/5412171/>;

39. Статут РПЦ. Глава V. «Священний Синод» [Електронний ресурс] // patriarchia. — Режим доступу: <https://www.patriarchia.ru/db/text/133126.html>.

**Перший заступник Голови,
голова Дослідницької групи**

Віктор ВОЙНАЛОВИЧ

**Заступник начальника Відділу
у справах релігії,
секретар Дослідницької групи**

Вікторія КОЧУБЕЙ

**Начальник Відділу у справах релігії,
член Дослідницької групи**

Вячеслав ГОРШКОВ

**Начальник Відділу юридичного
забезпечення та правової
аналітики,
член Дослідницької групи**

Вадим КРАСІЙ

**Начальник Відділу адміністративних послуг,
член Дослідницької групи**

Марія ХАУСТОВА

СЕД АСКОД - Державна служба України з етнополітики та свободи совісті
№ документа: 64
Дата реєстрації: 08.07.2025
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000AB833A00487BDC00
Дійсний з: 10.12.2024 00:00:00
Дійсний до: 09.12.2026 23:59:59
Підписувач: Кочубей Вікторія Юріївна
Мітка часу: 08.07.2025 15:39:52

СЕД АСКОД - Державна служба України з етнополітики та свободи совісті
№ документа: 64
Дата реєстрації: 08.07.2025
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000005CC92F00FC22C000
Дійсний з: 18.08.2023 06:59:22
Дійсний до: 18.08.2025 06:59:22
Підписувач: Горшков Вячеслав Вікторович
Мітка часу: 08.07.2025 15:40:10

СЕД АСКОД - Державна служба України з етнополітики та свободи совісті
№ документа: 64
Дата реєстрації: 08.07.2025
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000F473320075E0E500
Дійсний з: 01.07.2025 17:37:13
Дійсний до: 29.06.2027 17:37:13
Підписувач: Красій Вадим Володимирович
Мітка часу: 08.07.2025 15:41:05

СЕД АСКОД - Державна служба України з етнополітики та свободи совісті
№ документа: 64
Дата реєстрації: 08.07.2025
Сертифікат: 382367105294AF97040000009929060052AED802
Дійсний з: 12.09.2024 14:21:14
Дійсний до: 12.09.2025 14:21:14
Підписувач: Хаустова Марія Євгенівна
Мітка часу: 08.07.2025 15:42:31